

Bijstellingen ramingen economische groei CBS

Gert-Jan van Steeg

De afgelopen jaren hebben de bijstellingen van de economische groeiramingen van het CBS veel vragen in de economische wereld en daarbuiten opgeroepen. Ook in de media werd aandacht besteed aan de bijstellingen.

Inleiding

Het CBS raamt de economische groei over een bepaalde periode meerdere keren per jaar. De definitieve raming is twee en een half jaar na het verslagjaar. Nieuwe ramingen betekenen meestal bijstellingen van de eerdere cijfers. Deze bijstellingen leiden nog al eens tot kritische vragen van gebruikers. Als de economische groei voor een bepaalde periode wordt aangepast, kan dat belangrijke gevolgen hebben. Enkele voorbeelden:

- Economisch beleid, gebaseerd op oude cijfers, moet soms worden bijgesteld.
- CPB-prognoses over toekomstige economische ontwikkelingen, berekend op basis van eerdere ramingen, kunnen achterhaald blijken. Recentelijk nog voerde het CPB een onderzoek uit naar de trefzekerheid van haar eigen voorspellingen¹⁾. Als een mogelijke bron van voorspelfouten werden de bijstellingen van CBS-cijfers, die een belangrijke bron vormen voor de CPB-ramingen, genoemd.
- Het algemeen economisch beeld bij het publiek kan veranderen. In de afgelopen jaren van laagconjunctuur, met als dieptepunt de recessie in 2003, riepen bijstellingen van de ramingen van de economische groei veel vragen op. Zo kwam het een aantal keren voor dat enkel door de bijstellingen een recessie kon ontstaan of verdwijnen.

Meestal zijn bijstellingen van de Nationale rekeningen-cijfers het gevolg van het beschikbaar komen van nieuwe of meer gedetailleerde data. Daarnaast kunnen schattingen in de loop van de tijd vervangen worden door waargenomen data. Een derde bron van bijstellingen is het systeem waarmee data in de nationale rekeningen worden ingepast (nieuwe informatie over een bepaald onderdeel van de Nationale rekeningen kan van invloed zijn op andere onderdelen waarvoor geen nieuwe informatie beschikbaar is).

In dit artikel zijn, naar aanleiding van een onderzoek naar de bijstellingen voor het jaar 2001²⁾, de volgende vragen aan de orde:

- Hoe groot zijn de bijstellingen van de opeenvolgende ramingen van de Nationale rekeningen, en daarmee van de groei van het bruto binnenlands product (BBP)³⁾, eigenlijk? Hoe groot zijn de bijstellingen in vergelijking met andere jaren en met andere landen?
- Welke delen van het BBP ondergaan de grootste bijstellingen en wat zijn de algemene oorzaken?
- Wat doet het CBS om de kans op grote bijstellingen te verkleinen?

Overzicht van de verschillende ramingen

Om deze vragen te kunnen beantwoorden volgt eerst in het kort een overzicht van de opeenvolgende ramingen van de kwartaalrekeningen en Nationale rekeningen (tussen haakjes steeds de ramingen die in het onderzoek meegenomen zijn). Tabel 1 en figuur 1 geven een overzicht van alle ramingen over een bepaald verslagjaar.

De eerste keer dat de economische groei voor een kwartaal geraamd wordt, is bij de zogenaamde flashraming (*Flash*), ongeveer 45 dagen na afloop van het verslagkwartaal. Naar aanleiding hiervan brengt het CBS een persbericht uit.

Na 90 dagen (bij de volgende raming) volgt een tweede persbericht over hetzelfde kwartaal: de zogenaamde reguliere kwartaalraming (*RKR*).

De eerste raming voor de economische groei voor een heel jaar is op het moment dat de flashraming van het vierde kwartaal uitkomt (dan kan namelijk een gewogen gemiddelde van de vier kwartaalramingen gemaakt worden).

De tweede jaarraming (*JRKR*) valt samen met de reguliere raming voor het vierde kwartaal. In de tussentijd kunnen de ramingen van het eerste, tweede en derde kwartaal ook al aangepast zijn.

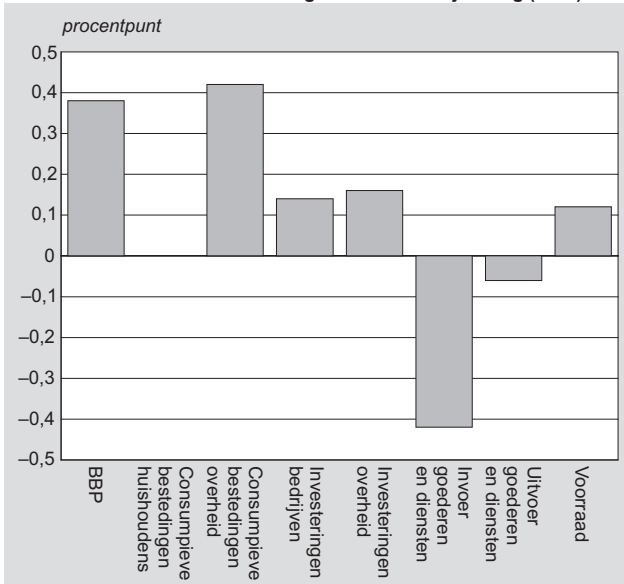
Een half jaar na afloop van een verslagjaar publiceert het CBS de *Nationale rekeningen*. Hierin wordt voor het eerst een autonome jaarraming gemaakt voor het afgelopen verslagjaar (voornamelijk gebaseerd op informatie die betrekking heeft op een heel jaar). Dit wordt de voorlopige jaarraming (*VJR*) genoemd. De eerder geraamde kwartalen van het verslagjaar worden aangepast aan deze voorlopige jaarraming.

De jaarramingen volgen een cyclus van drie jaar. Bij de publicatie van cijfers van de voorlopige jaarraming worden ook de cijfers over de voorgaande twee jaar herzien. Over een verslagjaar wordt dus na een halfjaar de voorlopige jaarramingen (*VJR*), na anderhalf jaar de nader voorlopige jaarramingen (*NVJR*) en na twee en een half jaar de definitieve jaarramingen (*Def*) gepubliceerd. Omdat de definitieve jaarraming gebaseerd is op de meest volledige informatie, fungeert deze raming in het kader van de bijstellingen als benchmark voor de eerdere ramingen. In totaal gaat het in dit artikel dus om zes ramingen en derhalve vijf bijstellingen.

Overigens zijn cijfers zelfs na de definitieve raming nog niet helemaal definitief. Eens in de 5 à 10 jaar vindt een zogenaamde revisie plaats. Bij een revisie worden alle veranderingen in concepten, classificaties, methoden en bronnen die in de loop van enkele jaren aan het licht zijn gekomen in één keer doorgevoerd in de Nationale rekeningen. Om trendbreuken met voorgaande jaren te voorkomen worden aansluitend aan een revisie de cijfers voor de voorafgaande jaren herzien, zodat weer een consistente tijdreeks van de data uit de Nationale rekeningen ontstaat. In 2005 wordt de revisie van de jaren tot en met

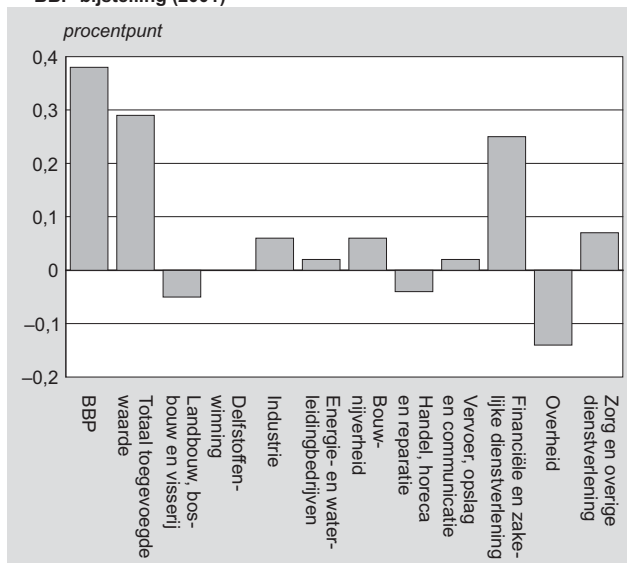
3. Aandeel van de finale bestedingen in de BBP-bijstelling (2001)

Om na te gaan wat de belangrijkste oorzaken zijn van de bijstelling in 2001 is het van belang te bekijken welke onderdelen het BBP de grootste bijstellingen hebben ondergaan.⁵⁾ Figuur 3 brengt de aandelen van de finale bestedingscategorieën in de bijstelling van het BBP tussen de reguliere kwartaalraming en definitieve jaarraming in beeld. Deze aandelen tellen op tot de totale BBP-bijstelling (die hier 0,38 procentpunt bedraagt i.p.v. 0,35 procentpunt omdat de Flash bij de BBP-benaderingen buiten beschouwing is gelaten). De grootste relatieve bijstellingen blijken te hebben plaatsgevonden bij de consumptieve bestedingen van de overheid en de invoer van goederen en diensten. Deze bijstellingen heffen elkaar ongeveer op en zijn beide groter dan de totale BBP-bijstelling.

In figuur 4 is hetzelfde te zien voor de productiebenadering van het BBP (zie voetnoot 5). De aandelen tellen hier op tot de bijstelling van de totale toegevoegde waarde van 0,29 procentpunt.⁶⁾ Het grootste aandeel hierin had de

4. Aandeel van de toegevoegde waarde van de bedrijfstakken in de BBP-bijstelling (2001)

financiële en zakelijke dienstverlening met 0,24 procentpunt. De toegevoegde waarde van de bedrijfstak overheid werd fors naar beneden bijgesteld.

Uit nader onderzoek naar deze grootste bijstellingen (zowel vanuit de productie- als de bestedingsmethode) komen de volgende oorzaken van bijstellingen naar voren:

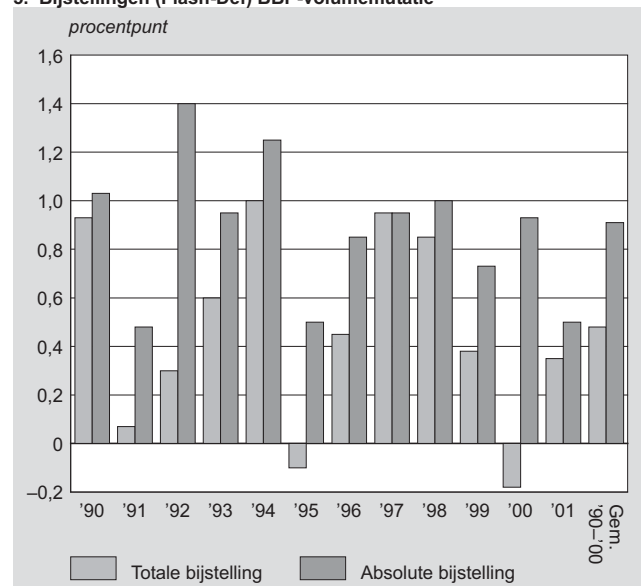
- Er zijn grote verschillen tussen de aard van de bronnen bij kwartaal- en jaarramingen; hierdoor zijn er ook verschillen in ramingsmethoden.
- Bij de kwartaalraming (en met name bij de Flash) is een beperkte hoeveelheid datamateriaal beschikbaar. In plaats van ontbrekende data worden schattingen gebruikt, die de definitieve ramingen kennelijk niet zuiver schatten.
- Bij de latere ramingen is gebruik gemaakt van een nieuw systeem voor de verwerking van basisdata.

Hoe groot zijn de bijstellingen van 2001 vergeleken met andere jaren?

Vergeleken met voorgaande jaren is een bijstelling van de economische groei van 0,35 procentpunt tussen de flashramingen en de definitieve raming voor 2001 niet extreem groot, maar wel iets groter dan voor 2000.⁷⁾ Gemiddeld over 1990–2000 werd de BBP-groei met 0,47 procentpunt naar boven bijgesteld (zie figuur 5). Het valt op dat de bijstelling in tien van de twaalf jaar opwaarts is. De enige uitzonderingen zijn 1995 en 2000. Het CBS heeft op dit moment nog geen verklaring voor dit verschijnsel.

Het is van belang rekening te houden met het feit dat de totale bijstelling tussen de eerste en de definitieve raming de som is van alle tussentijdse ramingen. Een variabele waarvoor de eerste raming voor een bepaalde periode gelijk is aan de definitieve raming, kan in de tussentijdse ramingen grote bijstellingen ondergaan hebben. Een alternatieve maat voor de hoogte van de bijstellingen is dan ook de som van de absolute waarden van alle tussentijdse bijstellingen. Volgens deze maatstaf was de totale bijstelling in 2001 wel de op een na kleinste sinds 1990.

5. Bijstellingen (Flash-Def) BBP-volumemutatie

Hoe groot zijn de bijstellingen van 2001 vergeleken met andere landen?

Een interessante vraag is hoe de bijstellingen van de CBS-ramingen voor de economische groei zich verhouden tot die van andere landen. De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) publiceert twee keer per jaar de *Economic Outlook*. Daarin zijn de jaarramingen voor de economische groei opgenomen voor een groot aantal landen (zie tabel 3; kwartaalramingen staan er niet in, vandaar dat Flash en RKR hier ontbreken). De bijstelling van de Nederlandse economische groei voor 2001 tussen de eerste jaarraming en de definitieve jaarraming bedroeg 0,3 procentpunt. De tabel laat zien dat deze bijstelling internationaal niet uitzonderlijk is. Enkele landen hebben een bijstelling van slechts 0,1 procentpunt, in Japan werd de economische groei met maar liefst 0,8 procentpunt bijgesteld. Ook de absolute bijstellingen van het CBS liggen op (of net onder) het gemiddelde van deze landen. Uit de tabel blijkt verder dat in 2001 de meeste bijstellingen ook internationaal opwaarts waren.

Hoe groot waren de recente bijstellingen?

De bijstellingen van economische cijfers over recentere perioden laten voorlopig hetzelfde beeld zien als in 2001. In tabel 4 is te zien dat de uitkomsten van de kwartaalramingen over het algemeen niet al te veel van elkaar verschillen. Voor de BBP-groei van 2002 was er opnieuw een forse bijstelling naar boven bij de nader voorlopige jaarraming.

Hoe gaat het CBS om met bijstellingen?

Wat kan het CBS doen als er (grote) bijstellingen zijn? Alvorens op die vraag in te gaan twee overwegingen:

1. Bijstellingen zijn tot op zekere hoogte een 'noodzakelijk kwaad'. Met het verstrijken van de tijd komt er nu eenmaal meer informatie beschikbaar over de verslagperiode waardoor een beter beeld van de economie ontstaat.
2. Het ontbreken van grote bijstellingen hoeft niet noodzakelijk een indicatie te zijn voor een goede kwaliteit van de ramingen. Omgekeerd kan wel gesteld worden dat hoe minder nauwkeurig de eerste raming, hoe groter de kans op bijstellingen is.

Het verkleinen van de bijstellingen kan dus nooit een doel op zich zijn. Wat dan wel? Het CBS heeft twee doelstellingen op het gebied van de bijstellingen: het vergroten van de transparantie (het publiceren van eerdere ramingen van variabelen en tevens over wat de oorzaken van bijstellingen zijn) en het opsporen van systematische bijstellingen waardoor ramingen verbeterd kunnen worden.

Door middel van een jaarlijks rapport naar aanleiding van de definitieve jaarraming (zoals in 2004 voor het jaar 2001 gebeurd is) wordt het publiek op de hoogte gesteld van de mate en het waarom van de bijstellingen. Dit rapport geeft een analyse voor de BBP-bijstelling per onderdeel van het BBP. Daarnaast zal in de toekomst voor enkele variabelen de complete publicatiegeschiedenis gepubliceerd worden. Op dit moment staan in StatLine (de centrale publicatie-

Tabel 3
Gepubliceerde ramingen BBP (mp) volumemutatie 2001 internationaal

Raming	JRKR (EO 71)	VJR (EO 72)	NVJR (EO 74)	Def (EO 76)	Bijstelling JRKR-Def	Som van de absolute bijstellingen
	% volumemutaties			procentpunt		
Canada	1,5	1,5	1,9	1,8	0,3	0,5
Duitsland	0,6	0,6	1,0	1,0	0,4	0,4
Frankrijk	2,0	1,8	2,1	2,1	0,1	0,5
Italië	1,8	1,8	1,7	1,7	-0,1	0,1
Japan	-0,4	-0,3	0,4	0,4	0,8	0,8
Nederland	1,1	1,3	1,2	1,4	0,3	0,5
Verenigd Koninkrijk	2,2	2,0	2,1	2,3	0,1	0,5
Verenigde Staten	1,2	0,3	0,3	0,8	-0,4	1,4

Bron: OECD, Economic Outlook, nrs. 71, 72, 74, 76; CBS, Nationale rekeningen 2001, 2002, 2003.

Tabel 4
Ramingen volumemutatie BBP 2002-2004

	Flash	RKR	JRKR	VJR	NVJR
	% volumemutaties				
2002	0,2	0,2	0,2	0,2	0,6
2003	-0,7	-0,7	-0,7	-0,9	.
2004	1,1	1,3	1,4	.	.

database van het CBS) alleen de meest actuele ramingen. Ten slotte wil het CBS in de toekomst bij iedere nieuwe raming van de economische groei in een afzonderlijke bijlage een korte toelichting geven op de bijstellingen ten opzichte van de vorige raming.

Naar aanleiding van de bevindingen uit het rapport over het verslagjaar wordt nader onderzoek verricht naar de grootste bijstellingen. Hoewel kleine bijstellingen dus niet hoeven te duiden op kwalitatief goede ramingen blijft het bij het omgekeerde de vraag waar de verschillen uit voortkomen. Nader onderzoek naar de grotere bijstellingen kan bijvoorbeeld leiden tot de conclusie dat bij de eerste raming te weinig data beschikbaar waren, dat de gehanteerde schattingsmethoden aangepast dienen te worden, dat indicatoren niet voldoen en moeten worden vervangen of dat de jaar- en kwartaalramingen beter op elkaar afgestemd moeten worden. Er dient een verklaring gegeven te worden voor de verschillen.

In het kader van de verbetering van eerste ramingen van economische variabelen (zoals bijvoorbeeld de flashraming van de kwartaalrekeningen) is de afgelopen tijd al veel onderzoek gedaan. Enkele mogelijkheden die het CBS onderzoekt om in een eerder stadium tot nauwkeuriger ramingen te komen zijn:⁸⁾

1. het gebruik van nieuwe methoden voor non-responscorrectie;
2. het focussen op substeekproeven met de grootste bedrijven;
3. gebruik van econometrische methoden om waarnemingen te schatten ('nowcasting');
4. onderzoek naar vroegere of kortere peilperioden;
5. verbetering van de waarneming.

Conclusies

De bijstelling tussen de eerste raming van de economische groei voor 2001 en de definitieve raming bedroeg 0,35 procentpunt. Dit is niet buitengewoon hoog vergeleken met eerdere jaren. De absolute bijstelling voor 2001, een maat voor de fluctuaties van de tussenliggende ramingen, was zelfs laag in vergelijking met andere jaren. Ook in vergelijking met andere landen is de mate waarin het CBS haar BBP-ramingen voor 2001 heeft bijgesteld niet hoog.

Daar staat tegenover dat 2001 opnieuw een jaar was met een bijstelling naar boven. De gemiddelde bijstelling tussen de eerste kwartaalraming en de definitieve raming over 1990–2000 bedroeg 0,47 procentpunt. Over een langere periode zou de gemiddelde bijstelling nul moeten zijn. Om een verklaring voor dit (ook in andere landen waargenomen) verschijnsel te geven, is nader onderzoek nodig.

Het is niet goed om het verminderen van bijstellingen als doel op zich te zien. In plaats daarvan richt het CBS zich, door middel van onderzoek naar de bijstellingen, op verbetering van de ramingen en methoden om in een eerder

stadium nauwkeuriger ramingen te maken. Als gevolg hiervan zal de gemiddelde bijstelling af moeten nemen. Daarnaast is meer transparantie over de bijstellingen en oorzaken een belangrijke doelstelling.

Noten in de tekst

- ¹⁾ Zie Kranendonk en Verbruggen (2005): CPB Document no. 77, Trefzekerheid van CPB-prognoses voor de jaren 1971–2003.
- ²⁾ Zie <http://www.cbs.nl/nl/publicaties/artikelen/macro-economie/nationale-rekeningen/2001-bijstellingen-nr.pdf>.
- ³⁾ In dit artikel gaat het over de volumemutaties van het BBP *ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder*. Bij kwartaalramingen gaat het dus om de volumemutatie ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder en niet ten opzichte van het voorgaande kwartaal. De cijfers zijn dus ook niet gecorrigeerd voor seizoensinvloeden.
- ⁴⁾ In dit artikel wordt voor de flashraming overigens een licht afwijkend cijfer gebruikt: het gemiddelde van de flashramingen van de afzonderlijke kwartalen. Dit (niet gepubliceerde) cijfer is niet exact gelijk aan de flashjaarraming omdat bij de jaarraming de eerste drie kwartalen kunnen zijn bijgesteld. Hetzelfde geldt voor de reguliere ramingen. Dit is gedaan om kwartaalramingen zo zuiver mogelijk te vergelijken met jaarramingen.
- ⁵⁾ Het BBP kan op drie manieren benaderd worden. Via de productie, via de finale bestedingen en via de inkomens. In Nederland ligt de nadruk op de productiemethode en de bestedingenmethode. Bij de productiemethode wordt het BBP berekend door de toegevoegde waarde van de bedrijfstakken op te tellen (aangevuld met het saldo van productgebonden belastingen en subsidies en enkele andere posten). Bij de finale bestedingenmethode zijn te onderscheiden: consumptie, investeringen, verandering in voorraden en in- en uitvoer.
- ⁶⁾ en dus niet tot het BBP tegen marktprijzen. Het verschil bestaat uit productgebonden belastingen en subsidies, het verschil tussen toegerekende en afgedragen BTW en het verbruik van toegerekende bankdiensten. Deze zaken worden bij het BBP tegen marktprijzen wel meegenomen, maar niet bij de toegevoegde waarde tegen basisprijzen.
- ⁷⁾ Zie Nijmeijer en Hijman: Bijstellingen ramingen economische groei, DNC 2004, aflevering 1, pp. 35, 38, <http://www.cbs.nl/nl/publicaties/publicaties/macro-economie/conjunctuur/p-104/p-104-0401.pdf>. Met nadruk zij vermeld dat zij de *gepubliceerde* Flash-jaarraming als eerste raming gebruiken en niet, zoals in dit artikel, het gemiddelde van vier Flash-kwartaalramingen; zie ook voetnoot 3.
- ⁸⁾ Zie Hoven: Naar een snellere beschikbaarheid van cijfers, DNC 2004, aflevering 3, pp 32–38, <http://www.cbs.nl/nl/publicaties/publicaties/macro-economie/conjunctuur/p-104/p-104-0403.pdf>.